

Manual til opplæringsøkter

I kompetansebanken ligger det opplæringsøkter med ulik tematikk som er relevant for SFO. Det er lagt opp til at øktene skal kunne gjennomføres på mellom 45 og 60 minutter.

Til hver økt er det en Power-Point-presentasjon med et manus i notat-feltet.

Det er lagt opp til varierte økter med faglig påfyll, refleksjoner, øvelser og konkrete oppgaver for å legge planer for veien videre.

Manual til opplæringsøkter er inndelt etter tema hvor det står beskrevet hva som kreves av konkrete forberedelser til hver økt, og forslag til etterarbeid.

I tillegg kreves det at du som skal lede opplæringsøkten, har satt deg inn i Power-Point-presentasjonen og medfølgende notater slik at du er godt forberedt for gjennomføringen, og at tidsbruken blir fordelt best mulig.

La alles stemme bli hørt

Tenk gjennom hvordan du vil dele inn i grupper og/eller par på best mulig måte slik at alle føler seg trygge til å bidra i refleksjonsoppgavene og øvelsene. Det vil også være refleksjoner i fellesskap hvor det er lurt å ha tenkt gjennom hvordan alles stemme kan bli hørt og/eller synliggjort, f.eks. ved å skrive ned sine tanker om man ikke ønsker å ta ordet i plenum.

En personalgruppe er mangfoldig, både i form av utdanning, erfaring og språklig bakgrunn mm. Det kan være utfordrende å finne riktig nivå i opplæringen med tanke på begrepsbruk, tidsbruk for gjennomgang av fagstoff og tilrettelegging for at alle skal føle seg inkludert.

Opplæringsøktene legger i stor grad opp til samtale rundt hovedbegrepene i hver økt, hvor målet er å få en felles forståelse i personalgruppa for ord og begreper som brukes i og om SFO-hverdagen. Det er viktig at du som leder økten, er tett på og følger opp denne prosessen godt for å kunne vurdere i hvilken grad alle har fått en felles forståelse.

Forslag til tilfeldig gruppeinndeling:

- Still opp etter fødselsmåned og tell 1-2-3 osv. hvor hvert tall er en gruppe. Enerne samler seg rundt et bord, toerne samler seg etc... Om man ønsker kan de lage rekken uten å bruke ord – dette kan skape litt humor og god stemning.
- Alle trekker en lapp med et tall/farge/bilde av et dyr e.l. og finner de andre som har trukket det samme og så blir de en gruppe. Om man ønsker, kan dere mime det som er på lappene for å finne hverandre.

Temaene

Temaene for øktene er hentet fra Rammeplan for SFO, og innspill og ønsker fra ansatte i SFO om hvilke temaer de ønsker kompetanseheving innenfor.

Øktene er bygd opp med noe teoretisk forankring gjennom presentasjon eller forelesning fra SFO-leder. Videre jobbes det med tematikken gjennom ulike øvelser og refleksjonsoppgaver slik at alle deltakerne skal kunne bidra aktivt.

Målet for øktene er å få en felles forståelse og et felles verdigrunnlag for å skape en god profesjonskultur i personalet. I tillegg er det lagt opp til at man finner konkrete løsninger og/eller arbeidsmetoder man ønsker å prøve ut.

Temaene som (pr. nå) er laget opplæringsøkter med egne presentasjoner på er:

- *Profesjonsfellesskap og kultur på arbeidsplassen*
- *Overgang fra barnehage til SFO*
- *Trygge voksne (3-delt økt)*
- *Inkluderende fellesskap*
- *Lekens nytteverdi og egenverdi*
- *En plass for alle*
- *Barns medvirkning*
- *Sosial kompetanseheving mot utenforskap*

Profesjonsfelleskap og kultur på arbeidsplassen

I denne økten er målet å jobbe for et godt profesjonsfelleskap og en god kultur på deres SFO. Det er ulikt fra arbeidsplass til arbeidsplass hvordan det er jobbet med dette tidligere, og som leder må du vurdere i hvor stor grad du må ta styring over inndeling av grupper og tilrettelegging for at alle skal få sagt sin mening og bli hørt.

Å jobbe med en god arbeidskultur og profesjonsfelleskap er et langsiktig og kontinuerlig arbeid. Denne økten er kun en start for å få søkelys på tematikken og finne noen felles holdninger og ønsker for arbeidsmiljøet hos dere. Det må jobbes videre med dette på møter og i hverdagen for å utvikle en god kultur og et profesjonsfelleskap på arbeidsplassen.

Kulturen i personalet, eller *organisasjonskultur*, omfatter de **felles verdier, normer og virkelighetsoppfatninger som utvikler seg blant de ansatte**. Verdier er det som oppfattes som viktig og verdt å streve etter, mens normer viser til hva som anses som akseptabelt og uakseptabelt når det gjelder holdninger, handlinger og atferd. Virkelighetsoppfatninger hjelper folk til å forstå det som skjer i og omkring organisasjonen, for eksempel hva som kan oppfattes som sant og usant. **Kulturen kan gi medlemmene i organisasjonen en felles identitet, fremme kollektivt engasjement og øke stabiliteten i det sosiale systemet en organisasjon utgjør** (snl.no).

Et profesjonsfelleskap tar beslutninger basert på **forskning, erfaringer, barns stemme og annen relevant kunnskap**, og gjennom felles **refleksjoner og vurderinger** av hva som til enhver tid er det beste for den barnegruppen man har ansvar for.

Det vil dere også jobbe med gjennom de andre opplæringsøktene, uten at begrepet «profesjonsfelleskap» brukes eksplisitt.

Et profesjonsfelleskap er også et profesjonelt relasjonsfelleskap. I likhet med andre relasjoner må også profesjonelle relasjoner pleies for å ha gode vilkår. Det betyr ikke at man må utvikle vennskapelige relasjoner eller at alle skal være enige om hvordan enhver oppgave best kan løses, men det krever at den enkelte investerer og tar aktivt del i den profesjonelle relasjonen og i samarbeidet.

Dette skjer ved at hver og en påtar seg ansvar og yter en innsats for å løse de oppgaver som fellesskapet står overfor. For at en profesjonell relasjon skal fungere, krever det at man investerer tid, tar andres meninger og synspunkter på alvor, og at man tenker over hvordan man selv virker på arbeidsprosessene og på sine kollegaer (Tronsmo, E., 2022).

Forberedelser:

Du trenger post-it-lapper og noe å skrive med.

Etterarbeid og oppfølging

Det er laget flere forslag til case-oppgaver som dere kan bruke på senere SFO-møter for å fortsette refleksjonen og samarbeidet i personalet. Disse ligger i presentasjonen «Øvelser og oppgaver».

Se på punktene som kom frem under gruppeoppgaven (slide 4) om hva som kan bidra til en bedre kultur og fellesskap i personalet. Lag selv, eller gi noen i oppdrag, å lage en fin plakat med de overordnende punktene som kan henge synlig og tilgjengelig på f.eks. pauserommet. Gjennomgå plakaten og tipsene med personalet på neste møte, og ta dem frem med jevne mellomrom.

Trekk gjerne frem noen punkter som dere ønsker å jobbe spesielt med fremover.

Hvordan kan dere jobbe med å nå disse målene, utenom møtetid?

Tenk på aktiviteter og oppgaver som dere kan gjøre i løpet av en arbeidsdag som kan styrke en positiv kultur og samhold i personalet, og gi noen i oppdrag å gjennomføre disse.

- Forslag til aktiviteter og oppgaver som kan bidra til positiv endring i kultur og arbeidsmiljø;
 - ❖ La ansatte holde «kurs» for barna og de andre voksne i noe de er gode på.
 - f.eks.: sjakk, sang, idrett, tegning, Harry Potter, Donald, trylling etc.
 - ❖ Ha *hemmelig venn* hvor de ansatte trekker navn på en kollega og skal gi vedkommende ekstra hyggelig oppmerksomhet i en gitt periode.
 - Pass på at alle har en *hemmelig venn* i hele perioden
 - ❖ Ha enkle tema-dager for de voksne:
 - Oransje-dag hvor alle ansatte har på seg noe oransje
 - Boyband-dag hvor alle spiller / synger boyband-sanger
 - Bakvendt-dag hvor alt er bakvendt
 - Latter-dagen hvor alle skal fortelle vitser og få hverandre til å le
 - Komplement-dagen hvor alle skal gi hverandre komplement
 - Ikke-si-ordet-dagen hvor alle skal unngå et utvalgt ord (f.eks. SPILLE eller NÅ)
 - ❖ Gi to ansatte i oppgave å bytte roller en dag.

Velg hvem som skal bytte med hvem og gi de tid til å forberede seg.

 - Dette kan være en fin måte å bli kjent med, og forstå hverandre og hverandres roller og måten man gjennomfører oppgaver på.
 - ❖ Lag en forslagskasse hvor du oppmuntrer ansatte til å legge forslag til rare og morsomme ting som dere kan gjøre sammen, enten bare i personalgruppa eller også med barna.
 - Bruk forslagene på møter eller i SFO-tiden.
 - ❖ Heng opp bilder av de ansatte med plass til å skrive ved siden av eller under.

Gi alle ansatte i oppdrag å fylle på med fine ting om hverandre i løpet av en periode.

 - Her kan man velge å være helt anonym og kun skrive når ingen ser.
 - Pass på at det kommer komplementer på alle bildene, og SFO-leder skriver også.
 - Et alternativ er å kun henge opp bilder av en og en ansatt, og så er dette f.eks. «ukas ansatt» som får ekstra mye positive tilbakemeldinger i den perioden.
 - ❖ Gi to eller tre ansatte i oppgave å planlegge en enkel, felles aktivitet for hele SFO (eller hele trinn).

Velg hvem som skal samarbeide og gi de noe tid til å forberede seg.

 - Dette kan være en fin måte å bli kjent med, samarbeide og lære av hverandre

Overgang fra barnehage til SFO

Denne økten skal vi jobbe konkret med overgangen fra barnehage til skole. Personalet skal samarbeide og reflektere for å finne løsninger for hvordan dere best ønsker å forberede og ta imot barna fra barnehagen.

Forberedelser:

Dere trenger ark og noe å skrive med.

I løpet av økten skal du dele personalet inn i grupper på 3-4 personer.

Lag en plakat/A3-ark til hver gruppe på forhånd. Del plakaten/arket i fire deler.

Skriv en overskrift på hver del;

Møte med foreldre, forberedelser, fysiske rammer og relasjonsarbeid.

Møte med foreldre	Forberedelser
Fysiske rammer	Relasjonsarbeid

Etterarbeid og oppfølging

Samle inn arkene/plakatene med innspill fra personalet.

Lag en konkret plan for arbeidet med overgangen fra barnehage med utgangspunkt i innspillene fra personalet. Ta med både tidsperspektiv, frister og hvem som har hvilke ansvarsoppgaver.

Pass på at alle føler at de har blitt hørt og anerkjent, og at alle er involvert i de prosessene som er aktuelle for deres rolle i arbeidet.

Vis og gjennomgå planen på et nytt SFO-møte og gi rom for nye innspill og mulige endringer.

Bruk planen aktivt i arbeidet fremover.

Evaluer og vurder tiltakene underveis sammen med personalet.

Trygge voksne

Dette temaet er tredelt og skal gjennomføres i rekkefølge fordi presentasjonene bygger på det dere jobber med i de foregående øktene. Det kan være fint at det går noe tid mellom hver økt, men ikke så lang tid at man må begynne på nytt. 3-5 uker er en anbefaling.

Hver økt skal kunne gjennomføres på mellom 45 og 60 minutter. Dere kan selvfølgelig fint bruke mer tid på refleksjonsoppgaver om dere har mulighet til det.

Del 1: Trygge voksne, trygge barn

Målet med denne økten er å skape refleksjon rundt hva en trygg voksen er og hvordan være det på best mulig måte i møte med barna på SFO.

Del 2: Anerkjennende kommunikasjon

Målet med denne økten er å forstå anerkjennende kommunikasjon og hvordan bruke dette i møte med barn og voksne på SFO.

Del 3: Oppfølging og Case

Denne økten starter med en liten oppsummering og repetisjon av de to foregående øktene.

Dette er en økt som kan være fin å gjennomføre etter det har gått noe tid hvor personalet har fått jobbet med det de har lært.

Resten av økten er et gruppearbeid hvor man jobber med situasjoner som deltakerne har med seg fra sin egen hverdag. Dere kan velge å lage casene i forkant, ellers er det satt av tid i gjennomføringen til å lage disse før man starter gruppearbeidet.

Forberedelser:

Til alle del-øktene trenger du:

- lyd til å vise filmer i disse tre øktene.
- ark/post-it-lapper og noe å skrive med.

Til **del 2** trenger du også:

- målene fra forrige økt
- hvis du ønsker;

skriv hvert av disse punktene (eller egne punkter som er mer relevante for deres SFO) på en tavle / plakat slik at innspill fra post-it-lappene kan plasseres under riktig kategori;

Hva vil dere gjøre for å være trygge voksne når dere:

- *tar imot barna når de kommer til SFO?*
- *under måltidene?*
- *hjelper og støtter barna i lek og aktivitet?*
- *når det oppstår konflikter eller utfordrende situasjoner?*
- *når dere sender dem hjem?*

Etterarbeid og oppfølging

Del 1:

Lag en oppsummering i etterkant med målene dere ble enige om for *hvordan dere sammen kan være trygge voksne i møte med alle barn på deres SFO* (slide 9).

Heng målene synlig for personalet og tilgjengelig slik at det er lett å minne hverandre på hva dere jobber med. Det kan være lurt å lage målene så enkle og konkrete som mulig for å gi en følelse av at dette er overkommelig.

F.eks. «På vår SFO møter vi alle barn med et smil hver dag» eller «Vi voksne bytter aktivitet med

hverandre når en av oss trenger det.»

Ha spesielt fokus på disse målene i en avtalt periode før neste økt.

I neste opplæringsøkt starter man med en evaluering av hvor langt man har kommet mot å nå målene – og om det trengs mer støtte for å nå målene.

Alle ansatte får også i oppgave å skrive et personlig mål for å bli en tryggere voksen på SFO. Dette målet trenger de ikke å dele med noen, men det kan være fint å minne dem om dette samtidig som man evaluerer fellesmålene.

Del 2:

Bygg videre på målene fra forrige økt og ta utgangspunkt i refleksjonene i forhold til konkrete situasjoner i SFO-hverdagen (se slide 22: Veien videre). Vurder om dere skal endre på målene, velge ut noen nye eller jobbe videre med målene dere allerede har laget.

Heng målene synlig for personalet og tilgjengelig slik at det er lett å minne hverandre på hva dere jobber med. Det kan være lurt å lage målene så enkle og konkrete som mulig for å gi en følelse av at dette er overkommelig.

F.eks. «Om morgenen hilser vi på alle barna med navn og et smil» eller «Vi voksne leker med barna».

Ha spesielt fokus på disse målene i en avtalt periode.

Sett av noe tid på et SFO-møte for å evaluere hvor langt man har kommet mot å nå målene – og eventuelt hva som trengs av støtte for å nå målene.

Inkluderende fellesskap

Målet med denne økten er å få en dypere forståelse for hva et inkluderende fellesskap er, og hva dette betyr for arbeidet på deres SFO. Økten skal sette i gang noen tanker rundt fellesskapsfølelsen både i personalet og blant barna, og øke bevisstheten rundt arbeidet med inkludering og fellesskap på deres SFO.

Forberedelser:

Du trenger ark og noe å skrive med.

Etterarbeid og oppfølging

Etter denne økten får alle i oppdrag å lete etter situasjoner og steder som er positive med tanke på inkluderende fellesskap. Hva er det som fungerer bra og hvordan blir alle en del av fellesskapet her?

Det bør legges til rette for å kunne snakke sammen og reflektere rundt mulighetene til å få til dette gode fellesskapet på i situasjoner/arenaer hvor det oppleves mer utfordrende.

Bruk noe tid på et av de neste SFO-møtene til å snakke om det positive som personalet har sett i forhold til inkludering og fellesskap de siste ukene. Ta også imot innspill på hvilke situasjoner/arenaer det burde gjøre endringer på, og eventuelle forslag til endring. Velg dere noen endringer dere vil starte opp med først og gi noen ansvaret for å følge opp dette.

Lekens verdi

Lek har en stor egenverdi og nytteverdi. Barn kommuniserer og lærer gjennom lek, og ikke minst opplever de på lystbetonte følelser. Denne økten skal dere jobbe mot en felles forståelse for viktighet av lek, og den voksnes rolle i leken.

Forberedelser:

Du trenger lyd til å vise film i denne økten.

Etterarbeid og oppfølging

I etterkant av denne økten bør de ansatte oppfordres til å se nye og kreative løsninger på utforming og materiell på deres SFO.

Det kan være nyttig å sette av tid til at noen samarbeider om de ulike rommene og uteområdet for å gjøre eventuelle endringer som kan legge til rette for mer inspirerende lek.

Dette kan også gjøres i SFO-tiden sammen med barna, hvor de kan bidra med sine tanker og innspill.

Tips til lek uten fasit: [Bilder \(papperiet.no\)](http://bilder.papperiet.no)

En plass for alle

I Rammeplan for SFO står det at *respekt for ulikhet og anerkjennelse av mangfold skal legges til grunn for arbeidet i SFO.*

I denne økten skal dere jobbe mot en felles holdning og forståelse i møte med barn med ulik bakgrunn og behov. Vi skal ikke møte alle likt, men vi skal møte alle barn som like viktige og verdifulle.

Forberedelser:

Du trenger:

- lyd til å vise film.
- en tavle hvor du skal skrive opp innspill som skal synliggjøres for alle.
- ark (og post-it-lapper) og noe å skrive med.

Etterarbeid og oppfølging

Etter denne økten får alle i oppdrag å lete etter situasjoner og steder som er positive med tanke på inkludering og mangfold. Hva er det som fungerer bra og hvordan blir alle en del av fellesskapet her?

Det bør legges til rette for å kunne snakke sammen og reflektere rundt mulighetene til å få til dette gode fellesskapet på i situasjoner/arenaer hvor det oppleves mer utfordrende.

Bruk noe tid på et av de neste SFO-møtene til å snakke om det positive som personalet har sett i forhold til inkludering og mangfold de siste ukene. Ta også imot innspill på hvilke situasjoner/arenaer det burde gjøres endringer på, og eventuelle forslag til endring. Velg dere noen endringer dere vil starte opp med først og gi noen ansvaret for å følge opp dette.

Barns medvirkning

Målet med denne økten er å få en felles forståelse for begrepet *medvirkning* og hvordan man kan jobbe konkrete med dette på SFO.

Forberedelser:

Du trenger:

- lyd til å vise film i denne økten.
- ark og noe å skrive med, eventuelt også tegning/bilde av en stige til hver gruppe.

Etterarbeid og oppfølging

Lag en konkret plan for arbeidet med medvirkning med utgangspunkt i innspillene fra personalet.

Velg ut noen få, konkrete områder dere ønsker å jobbe med, og utvid senere.

Pass på at alle føler at de har blitt hørt og anerkjent, og at alle er involvert i de prosessene som er aktuelle for deres rolle i arbeidet.

Vis og gjennomgå planen på et nytt SFO-møte og bruk planen aktivt i arbeidet.

Evaluer og vurder tiltakene underveis og sammen med personalet.

Sosial kompetanseheving mot utenforskap

I denne økten er det fokus på barns sosiale kompetanse som en viktig faktor mot utenforskap, og den voksnes betydning for at barna får mulighet til å utvikle gode sosiale ferdigheter.

For at barn skal finne sin plass i leken og samhandle positivt med andre mennesker i ulike situasjoner, må de ha tilegnet seg sosial kompetanse (Pape, 2013). Den sosiale kompetansen uttrykkes og utvikles gjennom alle handlinger og situasjoner som barnet opplever i løpet av dagen (Kunnskapsdepartementet, 2011). Jo tidligere, og jo bedre vi voksne klarer å støtte barnas utvikling i sosial kompetanse, jo større muligheter er det for at barna vil oppleve gode sosiale samspill og videreutvikle de sosiale ferdighetene sine. Barn med gode relasjoner vil oppleve bedre psykisk helse gjennom livet.

Pape (2013) hevder at sosial kompetanse handler om evnen til å samhandle hensiktsmessig med andre mennesker i forskjellige situasjoner. Dette betyr at det oppleves positivt for deg selv, samtidig som du er en positiv bidragsyter for fellesskapet. Det trekkes frem ulike sosiale ferdigheter, men her er definisjoner på de vi skal jobbe med i denne økten:

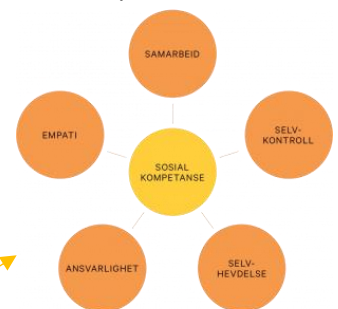
- **selvhevdelse:** å kunne hevde seg selv og egne meninger på en god måte, våge å stå imot gruppepress, ta initiativ og bli med på lek og samtaler som allerede er i gang, delta uoppfordret og invitere andre
- **selvkontroll:** å kunne tilpasse seg ulike situasjoner, håndtere konflikter og utsette egne behov og ønsker i situasjoner som krever turtaking, kompromisser og felles avgjørelser
- **empati:** å ha forståelse for andres perspektiver, tanker og følelser, kunne leve seg inn i andres situasjon, vise medfølelse og ta hensyn og kunne tolke og forstå følelsesuttrykk
- **samarbeid:** å kunne dele med andre, hjelpe andre, ta imot beskjeder og følge regler.
- **ansvarlighet:** overholde reglene og normene i de situasjonene vi er i, holde avtaler og være til å stole på, utføre oppgaver, kommunisere med voksne og vise respekt for andres eiendeler og arbeid.

Barn som holdes utenfor lek kan oppleves som dårlige til å leke. Dårlig språk og sosial kompetanse er også en faktor. Vennskap er frivillig, og det er ikke mulig å tvinge noen til å bli venner. Det er derfor avgjørende hvordan vi voksne tilrettelegger for at barn har mulighet for å utvikle gode sosiale ferdigheter og kompetanse, og derav gode lekeferdigheter. Dette kan f.eks. gjøres gjennom veiledning i fri lek, organiserte lekeaktiviteter, lekegrupper, rollespill og samlinger.

Forberedelser:

Du trenger:

- lyd til å vise filmer i disse øktene.
- ark og noe å skrive med.
- skriv ut tankekart (vedlegg 2) om sosiale kompetanse (et til hver gruppe)

Etterarbeid og oppfølging

I denne økten skal dere jobbe med å finne konkrete øvelser og aktiviteter for å øve på sosiale ferdigheter. Samle inn tankekartene med innspill og forslag, og bruk disse til å lage en (periode)plan med idéer til aktiviteter og arbeidsmetoder fremover.

På neste SFO-møte viser du frem planen og tar imot eventuelle innspill til endringer.

Alle får i oppdrag å jakte på det gode barna gjør, med et spesielt fokus på vennskap og inkludering.

Øvelser og oppgaver

I denne presentasjonen ligger det rett og slett forslag til ulike caser, refleksjonsoppgaver og øvelser som kan gjennomføres på SFO-møter som utgangspunkt for refleksjon og samtale.

Dette er oppgaver som kan bidra til et bedre profesjonsfelleskap og en god kultur på arbeidsplassen, i tillegg til at det kan være et fint avbrekk i løpet av møtetiden.

Her kan man velge å bare bruke 5 minutter eller sette av lengre tid.

Målet er at disse oppgavene som er mindre tidkrevende og kan tas i bruk oftere, skal bidra til å jevnlig skape muligheter for refleksjon, samhold, god arbeidskultur og felles holdninger.